

Vergaderjaar 2002–2003

28 330

Herstructurering openbaar bibliotheekwerk

Nr. 2

**BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS, CULTUUR
EN WETENSCHAPPEN**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Zoetermeer, 24 september 2002

Hierbij zend ik u ten behoeve van het algemeen overleg bibliotheken op 26 september a.s. mijn aanvullende beleidsbrief bij de door mijn voorganger aan u toegezonden brief «Bibliotheken in beweging». In de brief zet ik uiteen welke plaats ik het stelsel van openbare bibliotheken wil toekennen in mijn beleid voor de komende jaren.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,
C. H. J. van Leeuwen

Aanleiding

Op 3 april 2002 heeft mijn ambtsvoorganger de beleidsbrief «Bibliotheken in Beweging» (kamerstuk 28 330, nr. 1) aan u toegezonden. In deze brief heeft hij u geïnformeerd over zijn visie op de plaats van de openbare bibliotheek in de samenleving en uw steun gevraagd bij het verwezenlijken van de geformuleerde ambities. De behandeling van de brief is aangehouden tot de komst van een nieuw kabinet en een nieuw parlement, en is thans geagendeerd voor een Algemeen Overleg op 26 september aanstaande.

Als Staatssecretaris van Cultuur in het kabinet-Balkenende stel ik er prijs op u aanvullend op de beleidsbrief van mijn voorganger te informeren over de plaats die ik het stelsel van openbare bibliotheken wil toekennen in mijn beleid voor de komende jaren. Deze brief biedt mij tevens de mogelijkheid u nader in te lichten over hoe het proces van vernieuwing van het bibliotheekstelsel zich verhoudt tot de financiële mogelijkheden.

Beleidsaccenten

Een belangrijk uitgangspunt van de beleidsbrief «Bibliotheken in beweging» is de constatering dat het stelsel van bibliotheken een van de meest gebruikte openbare voorzieningen in Nederland is. Door zijn brede geografische spreiding en fijnmazige vertakkingen tot op wijk- en buurtniveau vormt het stelsel een unieke infrastructuur voor de verspreiding van kennis en informatie. Om te kunnen blijven voldoen aan de eisen die de kennismaatschappij stelt en aan de wensen van de gebruikers in de kennissamenleving, is een stevige vernieuwingsslag nodig. Deze analyse deel ik.

De beleidsbrief onderscheidt vier functies van de openbare bibliotheek: de culturele, de informatieve, de educatieve en de sociaal-maatschappelijke. Ik zie de functie van de openbare bibliotheek eveneens in dit brede perspectief, maar signaleer ook dat deze landelijke infrastructuur (dus) aanzienlijk meer potentie heeft dan thans wordt benut. Mijn beleid zal er daarom op gericht zijn de bibliotheken beter en intensiever voor de samenleving in te zetten, niet alleen voor het culturele en educatieve veld, maar ook als instrument voor het realiseren van beleid gericht op brede deelname aan de kennismaatschappij, het herstel van het vertrouwen tussen burger en overheden, het bevorderen van de sociale cohesie en de integratie van nieuwkomers in de samenleving.

In zijn brief geeft mijn voorganger aan welke investeringsimpulsen nodig zouden zijn om het vernieuwingsproces in vier jaar tijd gestalte te geven. Het gaat dan voornamelijk om investeringen in «human capital» en ICT. De wenselijkheid van investeringen onderschrijf ik. De verslechtering van het financieel-economisch klimaat sinds het verschijnen van de beleidsbrief schept echter een realiteit waaraan ik ben gehouden. Dat betekent dat de investeringsimpulsen die in de beleidsbrief «Bibliotheken in Beweging» worden genoemd, nu niet aan de orde zijn. Er zijn thans geen extra middelen beschikbaar om het vernieuwingsproces te financieren. Het vernieuwingsproces zal daarom binnen de huidige geldstromen gefinancierd moeten worden.

Onderstaand wil ik – voor elk van de vier functies – globaal schetsen welke accenten ik wil aanbrengen.

Culturele functie

- De oorspronkelijke «core-business» van de bibliotheek – het bieden van een laagdrempelige toegangspoort tot de wereld van het boek en het lezen – is nog altijd actueel. Gelet op het belang van lezen in het algemeen in de moderne samenleving, afgezet tegen de afnemende taal- en leesvaardigheid onder bepaalde delen van de bevolking, vind ik het belangrijk deze kerntaak nog eens te benadrukken. De bibliotheek is ook dé (publieke) instelling voor het literaire deel van onze cultuur. Deze functie wil ik versterken door waar mogelijk synergie te zoeken tussen (subsidieverstrekkings) in het kader van) mijn letterenportefeuille en mijn bibliotheekportefeuille.
- In het bibliotheekveld zijn diverse «goede voorbeelden» te vinden van de rol die bibliotheken kunnen spelen in het onder de aandacht brengen van het culturele aanbod in brede zin, speciaal onder de jeugd, maar ook onder andere doelgroepen die daar relatief weinig gebruik van maken. Ik denk dan niet alleen aan het verspreiden van informatie *over*, maar ook aan laagdrempelige vormen van kennismaking *met* het culturele aanbod, zoals podium-programmeringen, lezingen, kunstuitlen of kleine exposities van musea binnen de bibliotheek. Ik zal er naar streven de potentie van de bibliotheek voor mijn beleidsmotto «meer cultuur voor meer mensen» intensiever te benutten ten gunste van de andere onderdelen van mijn portefeuille.
- Ik zie de openbare bibliotheek als een dynamische, multiculturele ontmoetingsplek. Het moet een aantrekkelijke ontmoetingsplaats zijn waar diverse bevolkingsgroepen – jong, oud, allochtoon, autochtoon, hoog- en laag opgeleid – elkaar kunnen ontmoeten en kennis kunnen nemen van elkaars cultuur in brede zin.

Educatieve functie

Traditioneel bestaan er goede en intensieve vormen van samenwerking tussen de openbare bibliotheek en het onderwijs. Toch blijven er nog veel mogelijkheden onbenut. Mede in het licht van mijn departementsbrede ICT-portefeuille, wil ik de komende jaren werken aan een versterking van samenwerking tussen bibliotheken en onderwijs door intensievere beleidsafstemming speciaal op de volgende terreinen:

- Profileren van bibliotheken binnen Cultuur en School.
- Ondersteuning van schoolmediatheken door openbare bibliotheken, speciaal op het gebied van digitale «content».
- Ondersteuning op het vlak van leerplek-voorzieningen in bibliotheken ten behoeve van studiehuis-leerlingen.
- De achtervangfunctie van de openbare bibliotheek voor minder toegewezen leerlingen als het gaat om de toegang tot de digitale infrastructuur.
- De rol van bibliotheken in het kader van het levenslang leren. Het voorbeeld van de «Learning centers» in Engelse bibliotheken vind ik inspirerend.

Informatieve functie

- Ik zie het herstellen van de vertrouwensrelatie tussen burger en overheid als een belangrijke opgave voor dit kabinet. Daartoe vormt de openbare bibliotheek een goed bruikbaar communicatiekanaal. Zo houden in Rotterdam enkele wethouders regelmatig een open spreekuur in de openbare bibliotheek. In het kader van het bibliotheekconvenant dat mijn voorganger heeft gesloten met IPO en VNG, zal ik de noodzaak van landelijke verspreiding van dit type lokale «goede voorbeelden» blijven benadrukken.
- Een democratie kan niet zonder goed geïnformeerde burgers, een

kennissamenleving evenmin. De overheid draagt de verplichting de samenleving helder te informeren over zaken als openbaar bestuur, veiligheid, zorg, sociale voorzieningen, milieu, recreatie en dergelijke. De kwaliteit en doelmatigheid van overheidscommunicatie kan wellicht aan kracht winnen door het netwerk van openbare bibliotheken intensiever te gebruiken als uitgiftepunt. Een mooi voorbeeld hiervan is het Gezondheidsinformatiepunt in de bibliotheek van Zoetermeer, waar het RIAGG en de GGD informatie-avonden en spreekuren in de bibliotheek verzorgen. De mogelijkheden van uitbouw van zulke loketfuncties naar andere informatiegebieden zijn vrijwel onbeperkt. Ik wil op korte termijn het overleg met mijn collega's van andere departementen aangaan om te bezien hoe en waar wij onze krachten kunnen bundelen ten behoeve van een meer efficiënte en transparante informatievoorziening.

Dat overleg zal ook de mogelijkheden van krachtenbundeling op de navolgende functie betreffen.

Maatschappelijke functie

- Ik wil in mijn beleid bijzondere aandacht schenken aan de versterking van de maatschappelijke functie van de bibliotheek. Op het gebied van integratiebevordering en -ondersteuning van allochtone bevolkingsgroepen en nieuwkomers hebben met name de bibliotheken in enkele grote steden inspirerende resultaten bereikt. Zo is bijvoorbeeld in de Haagse Schilderswijk de bibliotheek uitgebouwd tot een buurtvoorziening waar mensen ICT-lessen kunnen volgen of hulp krijgen bij inburgering en opvoeding.
- Hetzelfde geldt voor de rol van de bibliotheek bij het versterken van de sociale cohesie. Met het verdwijnen van steeds meer postkantoren, buurtwinkels en andere kleinschalige voorzieningen in dorpen en wijken, neemt de functie van de bibliotheek als publieke voorziening aan belang toe. Zeker met het oog op de vergrijzingsgolf van de komende jaren is een voorziening «om de hoek» van groot belang.
- De mogelijkheden op het terrein van clustering van diverse sociaal-maatschappelijke instellingen onder één dak zouden mijns inziens nadrukkelijker verkend moeten worden. Ik denk dan bijvoorbeeld aan Swartsluis, waar in een nieuw gebouw de bibliotheek, een peuterspeelzaal, een kinderopvang, de lokale radiozender, de thuiszorg en Stichting Welzijn Ouderen zijn samengebracht.

Financieel kader

Op dit moment zijn de volgende middelen beschikbaar:

- Binnen het kader van de Cultuurnota financier ik de brancheorganisatie NBLC voor het (onderhoud van) de landelijke stelseltaken: kwaliteit, toegankelijkheid, pluriformiteit en doelmatigheid. De komende periode wil ik binnen deze taken een bijzondere nadruk leggen op de kwaliteitszorg en doelmatigheid.
- Mijn voorganger heeft voor de periode 2001–2004 een bedrag van € 5,5 miljoen beschikbaar gesteld voor de bestuurlijke hervorming van het bibliotheekstelsel, speciaal voor de vorming van basisbibliotheken («netwerkbibliotheken») in de kleine gemeenten (incl. de omvorming van de bestaande provinciale bibliotheekcentrales). Dit programma begint goed op gang te komen. Met genoegen heb ik gezien dat veruit de meeste provincies ruimhartig eigen middelen aan het proces hebben toegevoegd.
- Vanuit het NAP-programma zijn door MinEZ in de afgelopen jaren belangrijke subsidies beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van landelijke nieuwe ICT-diensten. Vanuit NAP-III wordt op dit moment

voortgebouwd aan content voor de virtuele openbare bibliotheek (bibliotheek.nl).

Ik zie het als een uitdaging om op rijksniveau door samenwerking met andere departementen en de gemeentelijke- en provinciale overheden de openbare bibliotheken nadrukkelijk in beeld te brengen als een belangrijke maatschappelijke voorziening die een bijdrage levert aan de verschillende bovengenoemde beleidsdoelen die door het kabinet worden nagestreefd. In samenspraak met de convenantpartners VNG en IPO zal ik actief werken aan bundeling van krachten in en rond de bibliotheek op lokaal en bovenlokaal niveau om zo, waar mogelijk, synergievoordelen te behalen. Thans zijn er geen extra middelen beschikbaar. Op rijksniveau zal ik bespreken hoe de beleidsinspanningen in de komende jaren kunnen worden gerealiseerd binnen de bestaande geldstromen. Daartoe zal interdepartementaal overleg (moeten) worden gevoerd.